

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай,
каб не ўмёрлі! ***Францішак БАГУШЭВІЧ***

Наша слова

№ 27(37) • 21—27 ЖНІЎНЯ 1991 г. • Штотыднёвік Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны
Кошт 10 кап. (па падпісцы — 5 кап.)

Поступ тыдня

У РЭСПУБЛІЦЫ шырока абмяркоўваюцца Заява савецкага кіраўніцтва, падпісаная Г. Янаевым, В. Паўлавым, А. Бакланавым, указ віцэ-прэзідэнта СССР, Зварот да савецкага народа Дзяржаўнага камітэта па надзвычайнаму становішчу ў СССР і іншыя важныя дакументы. Звяртае на сябе ўвагу заява віцэ-прэзідэнта СССР Г. І. Янаева аб тым, што прынятыя Дзяржкамітэтам па надзвычайнаму становішчу ў СССР строгія меры былі папярэдне ўзгоднены з прадстаўнікамі саюзных рэспублік. Як перадае цэнтральнае тэлебачанне і радыё, кіраўнікі большасці саюзных рэспублік выступілі перад насельніцтвам з нагоды апошніх падзей у краіне.

Урад незалежнай рэспублікі Беларусі захоўвае маўчанне.

* * *

У СУВЯЗІ з падпісаннем Саюзнага дагавора, якое намячалася на 20 жніўня, управа Сойму БНФ «Адраджэнне» выступіла з заявай. У ёй выказаны рашучы пратэст супраць «закулісных інтрыг кіраўніцтва рэспублікі вакол Саюзнага дагавора» і патрабуецца адкласці падпісанне яго да прыняцця новай Канстытуцыі Беларусі. Не падтрымаў праекта дагавора і старшыня Вярхоўнага Савета СССР А. Лук'янаў па той прычыне, што там не ў поўнай меры адлюстраваны інтарэсы Цэнтра. А Дзяржаўны камітэт па надзвычайнаму становішчу ў СССР паабяцаў правесці шырокае ўсенароднае абмеркаванне гэтага спрэчнага нова-агароўскага праекта.

* * *

КАБІНЕТ Міністраў краіны прыняў пастанову дзеля ажыццяўлення дадатковых мер па змякчэнню ў Беларусі вынікаў аварыі на Чарнобыльскай АЭС. У ёй прадугледжана дадаткова выдзеліць для рэспублікі швейныя і трыкатажныя вырабы, мэблю, посуд, харчовыя рэсурсы, намечаны шэраг іншых мерапрыемстваў. Што ж, усё гэта важныя, патрэбныя захады саюзнага кіраўніцтва. Шкада толькі, што чакаць іх жыхарам забруджаных раёнаў давялося вельмі доўга.

* * *

КАЛЯ пяцідзесяці жанчын акружылі Мікалая Разумава, справа якога разглядалася ў Магілёўскім абласным судзе, і вывелі яго з храма правасуддзя. Так старшыня аршанскага стачкома зноў ухіліўся ад разгляду яго справы па абвінавачванню ў арганізацыі несанкцыяваных мітынгаў і блакіравання буйнога чыгуначнага вузла. Не дапусцілі рабочыя прадстаўнікоў улады таксама і на тэрыторыю завода пасля таго, як суд прыняў рашэнне ў прымусовым парадку даставіць М. Разумава на судовае пасяджэнне. Дабіваецца ж рабочы лідэр, каб яго справу разглядаў беспартыйны суддзя, а падзеі ў Оршы расследавала міжнародная камісія.

У Мінску пабывала Рэбека Мэтлак, жонка пасла ЗША ў СССР, які заканчвае сваю місію ў нашай краіне. Яна перадала дзіцячаму аддзяленню навукова-даследчага інстытута Анкалогіі і медыцынскай радыялогіі Міністэрства аховы здароўя БССР лякарствы на суму 10 тысяч долараў. Антыбіётыкі «Сурфакс» былі закуплены на ахвяраванні жыхароў штата Нью-Джэрсі.

На здымку: Рэбека Мэтлак перадае лякарствы загадчыку дзіцячага анкалагічнага аддзялення НДІ Рэйману Садыкавічу Ісмаіл-Задэ. Фота У. ШУБЫ (БЕЛТА).

Дзе ўзяць смелых тэлежурналістаў? *Стар. 2*

Беларусь вачамі замежжа *Стар. 4*

Па бетонных праспектах *Стар. 4*

У наступным годзе

Размоўнік ветлівага госця

Здаўна існуе народная загадка, якую звычайна з выхаваўчымі мэтамі задавалі дзецям. Але, як сведчыць вопыт, яе варта іншым разам напамінаць і дарослым: «Што нічога не каштуе, але цэніцца дорага?— Ветлівасць!»

Ветлівасць выказваецца паводзінамі, але і словам. Уявіце, што Вы ў гасцях. Вядома, Вы пастараецеся сябе паводзіць так, як тое прынята ў гаспадароў. А яшчэ Вы прынесяце падарунак— няхай самы сімвалічны: некалькі кветак, нейкую самаробку ці цукеркі (у старыя часы дарылі бохан уласнага хлеба ці нізку сушаных грыбоў).

А калі Вы трапілі за мяжу? Там ці не самым прыемным падарункам для гаспадара стануць словы прывітання на ягонай роднай мове. Госцю ж тое будзе каштаваць усяго некалькі вячэрніх гадзін зусім няцяжкай і хутчэй цікавай працы. Якую, дарэчы, можна зрабіць займальнай для ўсёй сям'і. Кожнаму пад сілу запомніць невялікі набор слоў і выразаў на іншай мове — прывітальных і развітальных, падзякі, а таксама такіх, якія заключаюць у сабе некалькі простых, але неабходных бытавых пытанняў. Ну, а для некага гэта, магчыма, стане пачаткам і далейшага грунтоўнага вывучэння замежнай мовы.

У наступным годзе, шаноўныя чытачы, мы хочам прапанаваць Вам такі невялічкі Слоўнік-размоўнік для магчымага гасцявання ў Англіі, (а таксама ў ЗША, англамоўнай Канадзе і Аўстраліі), Германіі, Францыі і... самай блізкай (у тым ліку па гістарычнаму лёсу) нашай суседкі — Літве-Летуве.

Курсы будуць весці ў асноўным спецыялісты, для якіх даная мова — родная.

А для пачатку — словы прывітання (па-беларуску, затым ў перакладзе на ўказаную замежную мову, а на заканчэнне — іх транскрыпцыя, гэта значыць напісанне так, як яны вымаўляюцца).

Добры дзень (Добрага здароўя)!
Па-англійску: How *do you do*? (Hallo!) Хáу ду ю дý? (Хэлóу!) Гуд áфтануун.
Па-нямецку: Guten Tag! Гутэн таг!
Па-французску: Bonjour! Бонжýр!
Па-літоўску: Sveiki! Свейкі Лáбас дзіена!

Рэха

БЭНЭЭФАЎЦЫ Ў ЦК КПБ

Рускамоўная газета «Славянские ведомости» (выдаецца невядома кім, але па ўсім бачна мае добрыя друкарскія магчымасці), якая спецыялізуецца на адмысловай, нават, так бы мовіць, спецыфічнай інфармацыі, сцвярджае, што гэта так. Таму яна ў сваім чарговым нумары выкрывае не толькі радаслоўную арганізатара і натхніцеля бальшавікоў і пралетарыяў усіх краін У. Леніна, але і... ЦК КПБ. «Сёння ўжо ні для каго не сакрэт, — піша газета ў рэдакцыйным каментарыі, — што большасць (!)) яго (ЦК КПБ — рэд.) работнікаў тайна ці яўна стаяць за БНФ...» (СВ, № 4, 91).

Апошнім часам у рэдакцыю прыходзіць шмат лістоў, у якіх чытачы скардзяцца на тое, што не могуць падпісацца на «Наша слова», паколькі яно не ўключана ў каталог падпісных выданняў 1992 года. Наш карэспандэнт звярнуўся за тлумачэннямі да кіраўніка дагаворна-прававой групы аб'яднання Белсаюздрук М. А. Дубоўскага. Мікалай Аляксандравіч запэўніў: «Наша слова» ***ўключана ўагульнасаюзны каталог, яго індэкс 63865, кошт 5 руб. 28 кап.***

Падпіска на газету прымаецца ў любым аддзяленні Саюздруку. На «Наша слова» можна падпісацца таксама і ў кожным паштовым аддзяленні сувязі.

Ф. СП-1

Министерство связи СССР
„Союзпечать"

АБОНЕМЕНТ на газету/журнал 63865 (индекс издания)

Наша слова — Количество комплектов:

на 19____ год по месяцам:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Куда ____ (почтовый индекс) ____ (адрес)

Кому ____ (фамилия, инициалы)

ДОСТАВОЧНАЯ КАРТОЧКА

ПВ | место | литер | на газету/журнал 63865 (индекс издания)

Наша слова

Стоимость	подписки	____ руб. ____ коп.	Количество комплектов
	переадресовки	____ руб. ____ коп.	

на 19____ год по месяцам:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

Куда ____ (почтовый индекс) ____ (адрес)

Кому ____ (фамилия, инициалы)

З рэдакцыйнай пошты

Добрага вам дня!

Пішу амаль толькі дзеля таго, каб сказаць Вам «дзякуй» за тое, што Вы — ёсць. Разумею, як Вам бывае прыкра і горка, калі ёсць у нас і «Политический собеседник», і «Славянские ведомости», і шмат яшчэ чаго. Але трымайцеся, рабіце так патрэбную Беларусі справу!

І вось яшчэ што вельмі хачу напісаць. Прачытаў у Вас, што Папа Рымскі прыняў нашых дзяцей-чарнобыльцаў і гутарыў з імі па-беларуску. Ды і як гутарыў — усе выхавальнікі плакалі. І падумалася: а як бы з імі гаварылі б (і ці гаварылі б?) Дземянцей, Малафееў, Камай? Прыкра і горка...

Трымайцеся! Дай Вам Бог сілы і веры!

***ХАДАНОВІЧ.** г. Гродна.*

Беларуская песня ў Таліне

У фестывалі песеннага мастацтва, што не так даўно адбыўся ў Таліне, прымала ўдзел і згуртаванне беларусаў свету «Бацькаўшчына». У залах экспанаваліся творы мастацтва, працавала кніжная выстава, дэманстраваліся вырабы народных умельцаў, гучала музыка.

Фестываль меў на мэце наладзіць больш цесныя кантакты паміж краінамі Усходу і Захаду. У заключным канцэрце на Пеўчым полі на сцэне сабраліся больш за дванаццаць тысяч спевакоў з многіх краін свету. Прагучала ў выкананні хору і беларуская «Рэчанька».

***На здымку:** самадзейныя артысты з ансамбля «Скарынаачка» калгаса імя Урыцкага Гомельскага раёна на Ратушнай плошчы.*

***Д. ЛУПАЧ.** Фота аўтара.*

Але!

Каму належыць наша тэлебачанне?

Хто цікавіцца беларускім тэлебачаннем, відаць, даўно звярнуў увагу і палюбіў перадачы «Ліра» і «Літаратурная Беларусь». Яны сталі папулярнымі дзякуючы пісьменнікам Вользе Іпатавай, Людміле Паўлікавай, Уладзіміру Сцяпану. Апошнія два гады «Ліру» і «Літаратурную Беларусь» з поспехам рыхтуе паэт, рэдактар галоўнай рэдакцыі літаратурна-драматычных праграм беларускага тэлебачання Леанід Галубовіч. Наш карэспандэнт сустрэўся з ім і задаў яму некалькі пытанняў.

ЛЕАНІД, каму належыць тэлебачанне, на якім вы працуеце?

— Беларусі... Хаця гэта ўмоўна, бо наша тэлебачанне пакуль што — дзяржаўная ўстанова і мы ў многім залежым ад Масквы. Нават у той жа тэхніцы. І калі наша рэспубліка аб'явіла свой суверэнітэт, то ўрад павінен клапаціцца, каб гэты суверэнітэт быў не толькі на паперы. Суверэнная дзяржава павінна мець сваё незалежнае тэлебачанне. Для гэтага патрэбна не толькі замежная сучасная апаратура, але і свае нацыянальныя кадры. І калі мы хочам, каб наша тэлебачанне было сапраўды беларускім, то сённяшнія кадры патрэбна перападрыхтоўваць, глыбей адукоўваць, каб яны сталі прафесійнымі і нацыянальнымі.

— Чаму?

— У першую чаргу таму, што не ведаюць беларускай мовы. У нас у рэдакцыі адно некалькі рэдактараў ёю добра валодаюць.

— А астатнія?

— Астатнія разумеюць і могуць, завучыўшы папярэдне патрэбны тэкст, некалькі хвілін з рускамоўным акцэнтам выступіць перад тэлекамерай. Некаторыя з іх на рэдакцыйных лятучках вельмі катэгарычна выступаюць супраць беларускай мовы на беларускім тэлебачанні. Маўляў, мы і так, без ведання мовы, змагаемся за адраджэнне беларускай культуры, бо мы робім перадачы пра беларускую культуру. Але ж культура кожнага народа выражаецца ў нацыянальных формах. Як можна ўсур'ёз гаварыць пра нацыянальнае Адраджэнне беларусаў, не разумеючы, што яно немагчыма без адраджэння роднай мовы. Не адродзім мову — не адродзіцца і народ са сваёй самабытнай культурай, не збудуцца надзеі на яго дзяржаўны і духоўны суверэнітэт.

— Як вы думаеце, што рабіць з такімі «змагарамі»?

— Лягчэй за ўсё — звольніць з працы. Але калі чалавек жадае сур'ёзна працаваць на карысць адраджэння, то яму трэба дапамагчы авалодаць беларускай мовай.

— А як у рэжысёраў справы з веданнем беларускай мовы?

— Толькі адзін з іх яе ведае. Таму не дзіўна, што перадачы пра беларускую культуру часам атрымліваюцца павярхоўныя і бездапаможныя.

— А ці ёсць людзі, якія хочуць ведаць мову?

— Ёсць. Але іх мала.

— Як вам працуецца ў гэтым рускамоўным асяроддзі?

— Нялёгка. Акрамя ўсяго, прэса ў адзін голас ганіць наша тэлебачанне, уключаючы старшыню Дзяржкамітэта БССР па тэлебачанні і радыёвяшчанні. А Сталяроў Аляксандр Рыгоравіч чалавек лаяльны, як, дарэчы, і Чанін, і пры іх можна рабіць добрыя перадачы, было б жаданне.

— Што яшчэ перашкаджае рэдактарам тэлебачання рабіць добрыя перадачы?

— Унутраны цэнзар, які за гады застою трывала пасяліўся ў многіх душах. Такія рэдактары ведаюць, што менавіта пройдзе ў эфір, а што не, і за што можна пазбавіцца прэміі або трапіць на чырвоную дошку. Яны не лезуць у палітыку, асабліва ў праблемы мовы. Для іх лепей рабіць нешта нейтральнае.

— А як вы?

— На тэлебачанні я працую два гады і раблю сваю справу сумленна. Мяне неаднаразова выклікала начальства і раіла зняць тое-сёе з маіх перадач, але я заўсёды стаяў на сваім, і перадачы ішлі ў эфір некранутымі.

— Ці адчуваеце падтрымку ад сваіх сяброў, ад друку?

— Сябры падтрымліваюць. А друк толькі крытыкуе. А ў нас жа былі цікавыя і смелыя перадачы. І, дарэчы, раней у газетах, асабліва ў «ЛіМе», змяшчаліся тыднёвыя анонсы літаратурна-драматычных перадач. Людзі, чытаючы газету, успаміналі і пра беларускае тэлебачанне. А зараз гэтага няма.

— Што, на ваш погляд, трэба зрабіць, каб беларускае тэлебачанне стала цікавым?

— У першую чаргу тэлебачанне трэба зрабіць беларускім. У нас павінны быць свае карэспандэнцкія пункты ў Маскве і ва ўсіх сталіцах рэспублік, а таксама і за мяжою. А так глядзіш нашу «Панараму» і кожны дзень бачыш адно і тое ж: трактары на полі, людзі ля станкоў, чуеш словы дыктара па-за кадрам, што столькі і столькі зроблена, а будзе зроблена яшчэ больш.

Цікавасць да беларускага тэлебачання ўзнікла, калі стачкомаўцы запатрабавалі сабе пятнаццаць хвілін эфірнага часу. Я не скажу, што ў тых перадачах мы ўбачылі нейкія шэдэўры, але самае галоўнае — мы ўбачылі і пачулі, як жыве працоўны чалавек, што яго хвалюе. У нас на тэлебачанні мала смелых, таленавітых журналістаў. Іх ніхто ў нас не рыхтуе і не збіраецца гэта рабіць.

— А як у вас на тэлебачанні з камерцыяй?

— Апошнім часам камерцыяй сталі займацца музычная і маладзёжная рэдакцыі. Цяпер і літаратурна-драматычнай рэдакцыі даюць план на рэкламу. І для таго, каб мне зняць якую-небудзь перадачу пра пісьменнікаў, я павінен спачатку запытацца ў Саюзе пісьменнікаў, колькі яны заплацяць за гэта. Нядаўна я пачаў рабіць дакументальны фільм пра Міхася Стральцова, і мне наша начальства сказала: «Ты папрасі ў Літфонда, хай яны нам дадуць дзве-тры тысячы...» Можа, усё гэта з часам стане нормай, калі мы ўсе разбагацеем, але калі цяпер адзін бедны просіць грошай у другога беднага, то жыць сумна.

— Ці выжыве ў рынкавых умовах беларускае тэлебачанне?

— Думаю, што павінна выжыць, але толькі з падтрымкай дзяржавы. Акрамя ўсяго, існуе меркаванне, што наша тэлебачанне з часам расколецца. Расколецца ў тым плане, што застанецца нейкая дзяржаўная структура тэлебачання, і будзе камерцыйнае. Менавіта дзяржаўны канал павінен займацца праблемамі нацыянальнай культуры і мовы.

— На якой мове гаворыць старшыня Дзяржкамітэта БССР па тэлебачанні і радыёвяшчанні?

— Сталяроў у асноўным карыстаецца рускай мовай, бо ў нас усё запалонена ёю. А гаварыць па-беларуску ён можа. Напрыклад, я сам з ім размаўляю...

— А Генадзя Бураўкіна, свайго былога старшыню, успамінаеце?

— А як жа. Праўда, як хто. Хто добрым словам, а хто і не. Бураўкін, як ніхто, змагаўся, каб у нас у Беларусі было беларускае тэлебачанне, а не рускае. І, магчыма, Сталяроў і адпусціў у гэтым плане «лейцы», але я не скажу, што сітуацыя з беларускай мовай на тэлебачанні цяпер горшая, чым была пры Бураўкіне.

— І апошняе пытанне: што б вы рабілі, калі б вас выбралі старшынёй Дзяржкамітэта БССР па тэлебачанні і радыёвяшчанні?

— Ну, гэта ўжо з вобласці фантазіі. Праўда, як творчы чалавек, я часам узлятаю ў воблакі, але ж не да такой панскай вышыні...

Мне б сваё паспець спраўдзіць — прафесійна і сумленна. А людзі знойдуцца — была б пасада.

Распытваў Віктар ШНІП.

Ф-ка „Красная звезда". Зак. 2717.

А заадно атрымалі падпіску на «Наша слова»

Днямі ў Куцькаўскай школе на Мядзельшчыне адбыўся вечар, прысвечаны стагоддзю з дня нараджэння М. Багдановіча. Члены пошукавага клуба «Валошка» падрыхтавалі літаратурна-музычную кампазіцыю «Так ярка пражыць — лепшай долі няма на зямлі». Былі арганізаваны конкурс на лепшага чытача вершаў М. Багдановіча, літаратурная вікрына па біяграфіі і творчасці паэта.

Вучаніца VIII класа Папок Дзіна напісала верш-прысвячэнне М. Багдановічу. Пераможцы конкурсу былі ўзнагароджаны кнігамі, а шэсць самых актыўных удзельнікаў — Губская Аксана, Жаброўская Ганна, Маляёнак Святлана, Лявіцкая Ганна, Папок Дзіяна і Аўсюкевіч Люда — яшчэ і падпіскай на штотыднёвік «Наша слова».

Іван ДРАЎНІЦКІ. в. Куцькі, Мядзельскі раён.

Пісьменнік і жыццё

ШТО МЫ СТРАЦІЛІ, ШТО НАБЫЛІ

(Пачатак у № 26).

II

Саюз на сіле не апраўдаў сябе і ніколі не апраўдае, бо самыя магутныя імперыі рана ці позна распадаліся. Моцны спачатку цэнтр паступова слабеў, а ўскраіны паволі набіралі сілу і адкалваліся ад метраполіі. І дзіўны парадокс: чым большала, разрасталася імперыя, тым больш яна слабела, тым хутчэй набліжаўся яе распад.

Чаму скардзяцца рускія на свой сённяшні лёс? Яны павінны радавацца і ганарыцца, што ўсё робіцца пад іх мудрым кіраўніцтвам, а яны ўсё ж незадаволены.

Нам бы, беларусам, іх клопаты! Ды бяда ў тым, што беларусы і рускія нават ва ўяўленні не могуць памяняцца месцамі. А калі цяжка нешта ўявіць, то цяжка і зразумець...

Чаму скардзяцца рускія, якія ў іх цяжкасці? Цяпер яны аддаюць ледзь не ўсе свае рэсурсы на ўскраіны — рэсурсы матэрыяльныя і чалавечыя. Яны не аддавалі б, ды іх прымушае гэта рабіць сённяшняе эканамічнае і палітычнае жыццё краіны. Што ні кажыце, а Саюз ляжыць на іх плячах, бо фактычна яны яго і стварылі (ён перайшоў ад царскай Расіі, як па спадчыне). Прайшоў час — ускраіны нават пры аднослай эканамічнай свабодзе і мінімуме палітычных правоў адразу пачалі расці, набірацца сілы.

З аднаго боку — можна радавацца: ёсць што ўзяць, абмяняць, а з другога — расце небяспека: пачуюць сілу — могуць адкалоцца.

Здаецца, што рэпрэсіі і вынішчэнне нацыянальных кадраў у савецкіх рэспубліках былі спробай спыніць нацыянальны рух, прытармазіць палітычнае развіццё рэспублік, перавесці яго на рэйкі чыста эканамічныя, тэхнічныя.

Прыблізна па такой схеме: вы рабіце нам трактары, машыны, станкі, нафтахімію, а мы дамо вам сыравіну — у нас не хапае, мы вам дамо спецыялістаў, начальнікаў — у нас іх шмат, а прадукцыя будзе наша і трохі ваша — вось і ўсё.

У дужках яшчэ трэба заўважыць, што каб не апошняя вайна, то Цэнтр і Сібір не мелі б той прамысловасці, якую маюць сёння. Аснову ёй склалі прадпрыемствы, перавезеныя з Украіны, Беларусі, з захаду Расіі.

Махавік раскручваўся, СССР рыхтаваўся супрацьстаяць другой звышдзяржаве — ЗША, потым дайшло і да Кітая. Патрэбы былі велізарныя ў матэрыяльных і чалавечых рэсурсах.

Куды пайшлі рускія мужчыны, рускія хлопцы-малойцы? Яны пайшлі ў свет і ў людзі, і не абы кім: начальнікамі, спецыялістамі, генераламі і афіцэрамі, пайшлі дыпламатамі, гандлёвымі прадстаўнікамі, тэхнічнымі і вайсковымі спецыялістамі-дарадцамі за мяжу, урэшце разведчыкамі.

А Расія паступова стала бяднець на людзей, пераважна мужчын, сталі масава паміраць вёскі, расці вялікія гарады, але і за кошт прытоку людзей з іншых рэспублік, бо і ў гарадах адчуваўся недахоп рабочых рук. За межамі Расіі цяпер жыве каля 70 мільёнаў рускіх, ці не палавіна ўсёй нацыі.

Стала менш матэрыяльных рэсурсаў, харчоў. Усё гэта трэба было завозіць з ўскраін, бо дома не было каму іх нарыхтаваць.

Расія паступова стала даваць за свае межы людскія рэзервы і сыравіну. Ці на карысць такой вялікай і магутнай краіне такая дыспрапорцыя ў развіцці?

Відаць, што трэба адмаўляцца ад нерэальнай палітыкі, трэба,каб кожны рэгіён дбаў перш за ўсё пра сябе, а пасля ўжо пра суседа.

Так, рускі мае падставы быць незадаволеным сённяшнім становішчам Расіі. І ў той жа час ён можа сказаць беларусу: мы далі табе дзяржаўнасць, адрадзілі эканоміку, механізавалі сельскую гаспадарку, заводаў колькі ў вас, у Беларусі! На ўвесь свет праславілі! Што табе яшчэ трэба? Жыві, працуй і радуйся. Не бурчы, больш працуй, будзеш і больш мець. А то нейкія яшчэ забастоўкі, цэны табе не падабаюцца... Усё расце — і цэны растуць. Дыялектыка!

Беларус пачухае патыліцу, памаўчыць, толькі падумае сам сабе: мо і праўду кажа яго «старэйшы» брат?.. Ой, шмат пра што ёсць падумаць, ёсць што і ўспомніць...

Не будзем браць дзядоў-прадзедаў, пачнем з нас, бацькоў ды сыноў.

Адны кажуць, што, апроч кепскага, было ў нас і шмат добрага, нельга ўсё чарніць і ганіць.

Што ж, было. Адгрымелі рэвалюцыя і грамадзянская вайна, народ вярнуўся да мірнае працы. «Заводы — рабочым! Зямлю — сялянам!» Як заводы, а зямлю падзялілі, беднейшыя атрымалі надзелы: працуйце, будуйце шчасце! На памешчыцкай, на кулацкай зямлі...

Дай, Божа, добры час! Ды куды там да Бога! Царкву адлучылі ад дзяржавы, дзяржаву ад царквы. А раз ад дзяржавы, то і ад народа. Таму, хто веруў у Бога, не верыла дзяржава. Утварыліся мільёны людзей без даверу з боку дзяржавы — крэсьяне-хрысціяне — выходзіць так?

Вось і пачалі іх расхрысціяньваць, асабліва, як пачалася калектывізацыя. Кіраваліся цытатамі з Леніна, што сялянства «ежедневно, ежечасно» дае, нараджае дробнабуржуазную стыхію...

Рассялянілі адмыслова, разагналі ўсё лепшае сялянства: адных у Сібір, другія самі ўцяклі ў гарады, падаліся на вялікія будоўлі. Сялянства ўжо тады галасавала супроць калектывізацыі нагамі, як галасуе яшчэ і цяпер; не ўдалося ўцячы дзядам і бацькам, то хоць дзеці і ўнукі ўцякуць ад прынукі.

Ды што ж? Уцяклі не ўсе, засталіся мільёны і мільёны, працавалі як з-пад палкі, абы дзень да вечара, усё роўна на плацілі мала, усё забіралі ў вялікія гарады і на вялікія будоўлі.

Людзі вымушаны былі красці — каб жыць, каб не памерці з голаду. Іх лавілі — і яны апыналіся ў турмах, у лагерах і калоніях, на прымусовай працы. За так званую палітыку, за «контррэвалюцыю», за не так сказанае ці рэзка сказанае слова...

Што спараджала несправядлівасць, здзек і крыўда, якія чыніліся ў турмах, у лагерах? Толькі злосць і нянавісць да рэжыму.

Якія б ні былі высокія загароды ў турмах і лагерах, як бы пільна яны ні ахоўваліся, іх жорсткасць, як нябачны вірус, пройдзе ў грамадства, рассеецца сярод людзей, будзе калечыць іх целы і душы. Варта толькі ўспомніць, як бяздушна і жорстка абыходзіліся людзі з жывёлай у калгасах, саўгасах. Як пакутавала ні ў чым не вінаватая жывёла...

А ўзяць п'янства, наркаманію. Гэта таксама параджэнне жорсткасці і бяздушнасці нашай сістэмы, калі чалавек быў роўны нулю, калі любы чыноўнік з домакіраўніцтва мог вырашыць яго лёс і яго жыццё. А што ўжо гаварыць пра вышэйшыя інстанцыі? Кожны, хто, баронячы сваю годнасць, уздымаўся супроць начальства, мог быць расцёрты ў лагерны пыл, адпраўлены ў псіхушку, абвінавачаны ва ўсіх смяротных грахах. Нават на самым версе піраміды было тое ж самае: калі хто асмельваўся не згаджацца з новым генсекам, яго тут жа скідалі ў бездань невядомасці.

А чаго мы дасягнулі ў галіне культуры, што мы такое стварылі, чым можна ганарыцца, што не пампэ і заўтра? Мы спрабавалі ствараць, спрабавалі гаварыць слова праўды, але яно не даходзіла да шырокіх масаў, таму што масы трымаліся ў няведанні і ў цемры, каб лягчэй было імі кіраваць, інтэлігенцыя ж у большасці сваёй верыла афіцыйнай прапагандзе, якая мела манаполію на ацэнкі тых ці іншых твораў — і магла з белага зрабіць чорнае, а з шэрага — ружовае, калі гэта было выгадна для прапаганды.

На слова і думку быў дыктат. Думкі-ўказанні нам спускаліся зверху, знізу ўверх нічога не ішло — лічылася, што ўнізе нічога добрага ніхто не прыдумае. Усіх, хто не згаджаўся з афіцыйнаю думкай, аб'яўлялі ворагамі, яшчэ большымі ворагамі лічыліся тыя, хто самі думалі, абвяргаючы афіцыйных «мысліцеляў». Гэта былі самыя страшныя ворагі рэжыму. На іх ішла аблава і ўздзень і ўночы.

Рэпрэсіі вынішчылі і лепшых людзей культуры, абяднілі той малюнак, які стваралі іх талентам і майстэрствам.

«Вялікі праваднік» увасабляў усю нашу сістэму. Яна была такая ж, як і ён сам: недаверлівая, хлусілвая, жорсткая і бязлітасная да кожнага, хто мог быць нават патэнцыяльным ворагам ці нават крытыкам сталінскага рэжыму.

Беларусь была палігонам рэпрэсій: тут усіх вінавацілі ў шпіянажы на карысць суседняй Польшчы, якую бальшавікі ненавідзелі яшчэ і за тое, што вырвалася з-пад іх апекі, набыла самастойнасць і пайшла на саюз з капіталістычнаю Еўропай.

І ў той час, калі праз мяжу, у Заходняй Беларусі, бальшавікі распальвалі нацыянальныя пачуцці беларусаў, ігралі на нацыянальнай струне, то ў Савецкай Беларусі ўсё нацыянальнае было раўназначна варожаму і падлягала знішчэнню. Такая была двайная гульня: хай там у Заходняй беларусы грызуць палякаў, а палякі хай душаць беларусаў, а тут, у СССР, мы будзем душыць і тых, і гэтых.

Усё нацыянальна свядомае было варожым, а з ворагамі размовы кароткія.

Такая ж палітыка праводзілася і пасля ўз'яднання Беларусі ў верасні 1939 года: лепшыя, адданыя нацыянальнай справе людзі былі рэпрэсіраваны.

Ці маглі беларусы верыць той сістэме, якая знішчае лепшых людзей нацыі? Цішка Гартны (Зм. Жылуновіч), першы Старшыня ЦВК Беларусі, А. Чарвякоў, М. Гікала, М. Галадзед, В. і П. Шаранговічы і іншыя,— усё кіраўніцтва рэспублікі было абвінавачана ў самых страшных злачынствах і знішчана за нішто.

І гэта была рэспубліка. Мела свае законы, свае правы. Толькі хто лічыўся з яе законамі, калі іх тапталі, як траву! Нейкі лейтэнант з энкавэдэ арыштоўваў Старшыню Савета Народных Камісараў БССР Кавалёва. Лэйтэнант-энкавэдыст ад Масквы меў большыя правы, чым кіраўнік ураду Беларусі! І хоць той энкавэдыст-лэйтэнант ведаў, што ў яго ліпавы ордэр на арышт першага чалавека рэспублікі, ён дзейнічаў імем Беларускай ССР (на шчасце, А. Кавалёў застаўся жывы, рэабілітаваны).

Аб якіх жа нормах, законах, рэгламентацыях, правах чалавека ў БССР, у СССР можна было гаварыць? Іх не было, калі любога чалавека, ад самага высокага звання да нізавога работніка, калгасніка, рабочага — маглі абвінаваціць у самых страшных злачынствах і знішчыць.

А ўзяць пасляваеннае жыццё, эканоміку рэспублікі. Хіба яна была разлічана на сярэдняй велічыні краіну, якой з'яўляецца Беларусь? Не, тут праглядаецца яўныя рысы гігантаманіі, характэрнай для імперыі.

Гіганты трактарны, аўтазавод, аўтаматычных ліній, гіганты нафтахіміі, лаўсану, азотны, шынны — усё гэта нам навязана, нам непатрэбна, бо амаль уся прадукцыя гэтых гігантаў ідзе не на ўнутраны рынак рэспублікі, а за яе межы. Нашымі рукамі, на значных нашых рэсурсах, на нашай зямлі, на нашай вадзе і паветры — для ўсяго Саюза. Хто ж мы, беларусы? Выходзіць, парабкі, батракі вялікай савецкай імперыі. А калі ўлічыць, што Беларусь — гэта ракетная пляцоўка Савецкага Саюза? Што мы, беларусы, заложнікі?..

Экалагічная катастрофа, якая набліжаецца ўсё хутчэй, падагнаная, апроч названых гігантаў цяжкай індустрыі, жахлівым па тэмпах асушэннем беларускіх балот і знішчэннем лясоў, была завершана чарнобыльскаю катастрофай, таксама «створанай» галовамі маскоўскіх спецыялістаў, якія гатовы былі «для паказухі» паставіць АЭС нават на Чырвонай Плошчы ў Маскве.

Аднак жа паставілі далей — на тэрыторыі Украіны, на мяжы з Беларуссю. Цяпер ужо вядома, што аляксандраўская мадэль АЭС не была прынята дзяржаўнаю камісіяй з-за яўных недапрацовак, якія ў будучым маглі абярнуцца бядою. Аднак жа акадэмік Аляксандраў, прэзідэнт АН СССР, не палічыў патрэбным згадзіцца з думкаю спецыялістаў і змог «прабіць» свой варыянт у абход дзяржаўнай камісіі праз ЦК КПСС.

Гэта лішні доказ таго, што пры нашай сістэме можна рабіць усё, што захочуць некалькі чалавек наверсе,— насуперак логіцы, навуцы, практыцы.

Пры іншай сістэме чарнобыльскай трагедыі не было б, не было б увогуле там АЭС пад бокам у двухмільённага Кіева. Яна стаяла б недзе ў больш бяспечным месцы і сама была б бяспечнаю.

Якая яшчэ «саюзная» хвароба нас, беларусаў, не абышла? Міграцыя!

Міграцыя — штучнае, амаль прымусовае перамешванне народаў, каб яны зрываліся з наседжанага месца і ляцелі-імчалі ў свет — там яны вунь як патрэбны, там іх чакаюць вунь якія даброты, там яны змогуць ажыццявіць усе свае мары нашмат хутчэй, чым дома...

І моладзь, расчараваная тым, што мела ў бацькоўскім доме, ехала ў свет шукаць сабе шчасця. І не толькі моладзь, ехалі цэлымі сем'ямі, спецыялісты і неспецыялісты, ехалі з захаду на ўсход, з поўдня на поўнач, і наадварот. Перамешванне людзей ішло гіганцкімі тэмпамі.

Каму гэта было патрэбна?

Таму, хто спаў і ў сне бачыў усе народы вялікага Саюза злітымі ў адну вялікую савецкую нацыю.

Гэтая дарагая кампанія па перамешванні нацый, здаецца, нічога добрага не прынесла, а паслужыла толькі лішняю прычынай для абвастрэння міжнацыянальных канфліктаў, для заблытвання і так складанай нацыянальнай праблемы.

Ці трэба даказваць, што кожны народ, нацыя — адна сям'я, і калі ў гэтую сям'ю трапляюць прышлыя, чужыя людзі, яны парушаюць складзены стагоддзямі лад і парадак, традыцыі гэтай сям'і, рытм яе жыцця. Чужое умяшанне прыводзіць да самых нечаканых вынікаў, бо чужароднае цела арганізм не прымае.

Ва ўсякім разе, працэс гэты балючы і цяжкі для кожнай цэласнай нацыі. Таму лепш рабіць так, каб людзям было добра і дома, а не ствараць штучнае пекла, ад якога б чалавек уцякаў і шукаў сабе шчасця на чужыне.

Ад дабра дабра не шукаюць — кажуць у народзе. І гэта шчырая праўда.

Нядаўна, здаецца, у ААН была ўнесена цікавая прапанова: накладваць санкцыі на тыя дзяржавы, дзе створаны невыносныя ўмовы жыцця грамадзян, якія вымушаны ўцякаць за мяжу, эмігрыраваць. Прапанова выдатная, толькі ці прыслухаецца хто з кіраўнікоў той ці іншай дзяржавы, з якой уцякаюць людзі?

Цяпер важна зразумець усім, што ніхто нам нічога не дасць для нашага шчасця, трэба яго здабываць сваімі ўласнымі рукамі і галавою. Галоўнае, каб нам толькі не перашкаджалі яго ладкаваць, каб не стаялі над каркам і не паказвалі, куды што пакласці і дзе што ўзяць.

Калі сам пакладзеш, то і сам возьмеш. У добрага гаспадара ўсё ляжыць пад рукою, усё ў яго ёсць у запасе, і рэдка калі яму даводзіцца пазычаць — хутчэй мяняць.

Ці на такім рэжыме сёння мы працуем? На жаль, усё у нас не так: таго няма, гэтага, і якраз тады, калі яно патрэбна. Яго трэба везці аднекуль з-за свету, у той час, як добра падумаўшы і пашукаўшы, можна знайсці і бліжэй.

Ой, якія мы майстры рабіць сабе цяжкасці, каб потым іх гераічна адольваць!

Мы ледзь не хвалімся, што на адзін трактарны завод у Беларусі працуе сто ці болей прадпрыемстваў у Саюзе. Пры рыначнай эканоміцы гэта, магчыма, і нармальна. А калі таталітарызм? Калі рэжым усё трымае ў сваім кулаку? Калі што якое, не дададуць улады нейкіх там вузлоў ці дэталяў — і завод стане. Хай не падумае рэспубліка адзяляцца.

Ды выйшла так, што бітым аказаўся той, хто хітра прыдумаў. Калі ішлі забастоўкі ў Арменіі, сталі заводы ў Ленінградзе і яшчэ шмат дзе, бо з Арменіі яны атрымлівалі нейкі важны вузел ці дэталь, без якой нельга было выпускаць машыны.

Тое самае было і з беларускімі прадпрыемствамі, якія прастойвалі няраз з-за нехваткі вузлоў і агрэгатаў, што выраблялiся далёка ад Беларусі.

Можна з пэўнасцю сцвярджаць, што ў вялікай гаспадарцы бываюць і вялікія непаладкі. Цэнтр павінен укараніць свае «рукі» і не браць на сябе таго, што не можа панесці. Кожная рэспубліка павінна стаць самастойнаю паказальнаю гаспадаркай, а не прахадным дваром, дзе можна ўзяць патрэбнае і пакінуць непатрэбнае.

І апошняе, галоўнае. Толькі тады, калі мы зможам гаварыць адкрыта ўсю праўду, якая б горкая яна ні была, мы зможам пабудаваць адкрытае справядлівае грамадства. Інакш — не пабудуем.

Што да назвы: «Што мы страцілі, што набылі» — калі паставіць пытальнік, то можна адказаць коратка: страцілі шмат. Набылі... Будзем цяпер набываць, калі станем роўныя, суверэнныя.

Уладзімір ДАМАШЭВІЧ.

Ганарар за гэты артыкул прашу пералічыць у рэдакцыйны фонд «Нашага слова».

---

27 жніўня спаўняецца 85 гадоў цудоўнаму паэту, аўтару шырока вядомай песні «Зорачкі» Сяргею Новіку-Пяюну, які прайшоў сталінскі ГУЛАГ і духоўна не зламаўся ў «гады застою». Сардэчна віншуючы паэта з юбілеем, зычым яму добрага здароўя, творчага неспакою і ўсяго самага найлепшага.

Васіль ЖУКОВІЧ

ДОЛЯ НОВІКА-ПЯЮНА

Ён перажыў рэжымы катаў.
Дарыў заходні кат яму
жалезныя няволі краты,
а ўсходні — «волю-Калыму».

Так забівалі спадзяванні,
так распіналі на крыжы...
Ды засталося з ім каханне
да Беларусі,— тым і жыў.

Славуты род яго — шматлікі,
хапіла ў сэрцы месца ўсім...
Ёсць у яго радні вялікай
Францішак,
Кастусь
і Максім.

Калі ж туга душу праймае,
яго суцешыць ёсць каму:
са сцежкі Данчык праспявае
пяшчотна «Зорачкі...» яму.

1990—1991 г.

Беларускае замежжа

Беларашн рэв'ю

Са Злучаных Штатаў Амерыкі мы атрымалі першы сёлетні нумар англамоўнага штоквартальніка «Беларашн рэв'ю» («Беларускі агляд»). Вялікая частка матэрыялаў гэтага нумара прысвечана аналізу сённяшняй грамадска-палітычнай сітуацыі ў Беларусі. У сувязі з гэтым шырока асвятляецца візіт у ЗША і Канаду народных дэпутатаў БССР, прадстаўнікоў парламенцкай апазіцыі БНФ З. Пазняка, Ул. Заблоцкага і Л. Баршчэўскага. Шмат увагі аддадзена сёлетнім красавіцкім падзеям у Беларусі: публікуюцца урыўкі з матэрыялаў амерыканскіх, канадскіх і брытанскіх найбольш уплывовых выданняў: «Вашынгтон пост», «Нью-Йорк таймс», «Лос-Анджэлес таймс», «Чыкага трыбюн», «Атава сітызен», «Экономіст» і інш., прысвечаныя беларускаму забастовачнаму руху і дзейнасці апазіцыі беларускага парламента. Традыцыйна шырока асвятляецца чарнобыльская тэматыка. «Беларашн рэв'ю» змяшчае агляд матэрыялаў, што з'явіліся ў заходнім друку ў сувязі з пяцігоддзем чарнобыльскай катастрофы. А прэзідэнт кампаніі «Кампітышн Тэкноладжыз Лімітэд» з Нью-Рашэлі (штат Нью-Йорк) пасля сустрэчы з беларускімі парламентарыямі звярнуўся ў «Беларашн рэв'ю» з прапановай заснаваць сумесную амерыканска-беларускую фірму па будаўніцтву жылля для чарнобыльцаў. У рубрыцы «Фрагменты з беларускай гісторыі» публікуецца пачатак артыкула Ю. Крэўскага, прысвечаны праблемам гістарычнай Літвы. У нумары можна прачытаць таксама інфармацыю пра нядаўна створаны ў Мінску Беларускі гуманітарна-адукацыйны цэнтр, фрагменты з прамовы народнага пісьменніка Васіля Быкава на II з'ездзе Беларускага Народнага Фронту, іншыя інфармацыйныя матэрыялы.

Трэба адзначыць, што «Беларашн рэв'ю» чарговы раз засведчыў добры прафесійны узровень англамоўнага выдання.

Было б вельмі добра, каб гэты штоквартальнік маглі свабодна купляць, напрыклад, студэнты і выкладчыкі нашых ВНУ і выкарыстоўваць, побач з «Москоў Ньюз», у навучальным працэсе.

Любоў БАРШЧЭЎСКАЯ.

«Беларуская думка»

Яшчэ нядаўна ў нас, на Бацькаўшчыне, існавала ўяўленне, што апошнім часам у Паўночнай Амерыцы выходзяць толькі тры беларускамоўныя перыядычныя выданні: газеты «Беларус» ды «Беларускі голас», а таксама «Запісы Беларускага інстытута навукі і мастацтва». Нядаўна ў Клīўлендзе пачаў выдавацца часопіс «Полацак», які рэгулярна анатуецца ў «Нашым слове». Але сёння мы хочам расказаць пра чарговы трыццаць шосты нумар яшчэ аднаго часопіса, што выдаецца, між іншым, ужо трыццаць гадоў. Гэты часопіс мае назву «Беларуская думка» з падзагалоўкам «грамадска-палітычны і літаратурна-мастацкі часопіс». Месца выдання — Нью-Йорк і Саўт - Рывер (ЗША). Галоўны рэдактар «Беларускай думкі» паэт Міхась Кавыль.

Нумар пачынаецца рэфератам «72-я ўгодкі 25-га сакавіка», прачытаным на ўрачыстым пасяджэнні Акадэміі 25 сакавіка 1990 г. Тут друкуецца падборка вершаў Антаніны Хатэнкі пад назвай «Здзічэлае рэха вясны». Пазнаёміцца чытач з шэрагам новых твораў Міхася Кавыля. У прыватнасці, публікуецца пачатак яго рамана «З агню ды ў полымя». «Беларуская думка» змяшчае вершы Лявона Случаніна, які доўгі час замоўчваўся тут, на Бацькаўшчыне. Чытачы змогуць прачытаць таксама працы апавесці Янкі Золака «Ціхі Стаў», іншыя літаратурныя творы, нататкі, карэспандэнцыі.

Колькі мы будзем адраджацца!

Выйшла з друку факсімільнае выданне слоўніка Ластоўскага

Беларусы, неабыякавыя да багацця роднай мовы, нарэшце дачакаліся факсімільнага выдання Расійска-Крыўскага (беларускага) слоўніка, які ў народзе называецца слоўнікам Ластоўскага. Выданне зроблена з паасобнікаў, якія захоўваюцца ў Аддзеле рэдкіх кніг і рукапісаў Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Я. Коласа і ў бібліятэцы Інстытута літаратуры імя Я. Купалы АН БССР.

У прадмове да слоўніка Вацлаў Ластоўскі піша, што наша гістарычная літаратурная мова, на якой пісаліся кнігі і дакументы XV—XVII стст., з'яўляючыся той мовай, на якой гаварылі нашы вышэйшыя саслоўі, носіць на сабе адзнакі ўсіх замежных уплываў, змешаных з народнай мовай. І жыла тая мова датуль, пакуль існавалі нашы баяры і арыстакраты. Калі ж яны, адрокшыся ад свайго народа, дэнацыяналізаваліся, зніклі і іх мова. І тая старая мова ніколі ўжо не ўваскрэсне, як не ўваскрэснуць тыя пакаленні, якія забралі з сабой у магілу моўныя традыцыі.

Яшчэ і сёння на грані смерці наша мова, на якой зусім нядаўна гаварылі нашы дзяды, многія з якіх навек засталіся ляжаць у Курапатах і ў далёкай чужой Калыме. І пакуль што няма амаль ніякіх поспехаў па адраджэнні беларушчыны, хоць у рэспубліцы ўжо другі год як прыняты закон аб дзяржаўнасці беларускай мовы. Таму і не дзіўна, што мы радуемся абяцанню Вячаслава Кебіча пачаць з верасня гаварыць і рабіць свае даклады на роднай мове.

«Цяперашняе каныяльнае адраджэнне нашае пачалося не са старых абсохлых галін, а з каранёў народных. Пачалося і будуецца не дынастыяй, не рэлігіяй, не шляхтай, а самім крыўскім народам», — гэтыя словы, сказаныя Вацлавам Ластоўскім у дваццатыя гады, і сёння не згубілі сваёй актуальнасці. І хочацца закрычаць: «Дык колькі мы будзем адраджацца! Калі ўжо Беларусь будзе беларускай!»

Слоўнік Ластоўскага можна набыць у Сакратарыяце Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны (вул. Румянцава, 13) або ў кіёску ТБМ на Ленінскім праспекце (насупраць ГУМа).

Віктар ШНІП.

Лякарня чараўніцы Потахі

Палын горкі. Палын ужываюць унутр у парашках, настоі (на спірце, гарэлцы) і адвары як сродак ветрагонны, які ўзмацняе таксама стрававальную дзейнасць страўнікава-кішачнага тракта і ўзмацняе апетыт. Звонку — для кампрэсаў і прымочак на выцятае месца, ў клізмах — супраць круглых глістоў. Палыном не варта злоўжываць, асабліва пры малакроўі.

Ужываюць пры коліках у печані адвар з лісця палыну, шалфею і ягад ядлоўцу, узятых пароўну па вазе, п'юць па тры шклянкі ў дзень.

Пры катары тоўстых кішак прымаюць кожныя дзве гадзіны па сталовай лыжцы напару з лісця палыну і шалфею, замест чаю п'юць рэдкі адвар з рысу.

Каб быў здароў, як вада, каб быў багаты, як зямля! (Федароўскі)

Наготкі лекавыя. Расліна вельмі папулярная, асабліва на Украіне і ў Беларусі. Унутр ужываецца пры хваробах печані, селязёнкі, пры спазмах страўніка, залатусе, рахіце. Як звонку, так і ўнутр лічыцца больш мэтазгодным ужываць наготкі ў сумесі з іншымі аналагічнымі па дзеянню раслінамі. Калі ж патрэбны адны толькі наготкі, тады прымяняюць іх у выглядзе напару (40 г на 1 літр вады). Парацьу закрытым посудзе цэлую ноч. Прынімаюць тры шклянкі напару на працягу дня.

Пры хваробе печані п'юць па 3 шклянкі ў дзень чаю з сумесі: святаянніку — 40 г, спарышу — 20 г, дзікай цыкорыі — 30 г, цмену пясчанага — 40 г, кары крушыны — 30 г, кветак рамонку — 10 г і наготкаў — 40 г. 20 г гэтай сумесі заліваюць з вечара сырой вадой, цэлую ноч настойваюць і раніцай кіпяцяць — 5—7 мінут, пасля чаго яшчэ напарваюць 20 мінут. Порцыя дзённага прыёму.

У выпадку пухліны селязёнкі карысным лічыцца чай з напару кветак наготкаў і травы крываўніку ў роўных частках. П'юць 2 шклянкі ў дзень.

Каб вам яшчэ многа гадкоў смачка спалася і лёгка ўставалася! (Янкоўскі)

Цыкорыя звычайная. Ужываюць пры хваробах страўнікава-кішачнага тракта, пры цырозах печані, пухлінах селязёнкі, але галоўнае прымяненне яна знаходзіць пры хваробе печані і асабліва жаўтусе.

Для прыгатавання напару і адвару бяруць 40 г высушанай расліны на 1 літр вады.

Дзе жывём?

ПА БЕТОННЫХ ПРАСПЕКТАХ

Ці мала ў нас у Мінску добрых назваў? Лічу, мала. І не я адзін. У канцы 1988 года было праведзена супастаўленне назваў вуліц Масквы, Данецка і Ніжняга Ноўгарада (тады яшчэ Горкага) з Мінскам. Агульных назваў, што сустракаюцца ў кожным з гэтых гарадоў, семдзесят праццэнт. А 333 вуліцы Мінска маюць сваіх «сясцёр» у Маскве.

Кожны народ пакідае пасля сябе помнікі, якія жывуць стагоддзі. Сярод гэтых помнікаў і назвы населеных пунктаў, рэчак, азёраў, мясцовасцей. Даўно сышлі ў нябыт балты, але засталіся іх назвы: Гудзевічы, Ятвезь, Гаўя... Аднак вусцішна з таго, што беларускага на Беларусі з кожным годам усё меней. Пачаўся працэс знішчэння нашай тапаніміке не сёння. Зразумела, што знішчэнне адбывалася і адбываецца па ўказцы кіраўніцтва рэспублікі. Ці то прама, ці то ўскосна, як таго патрабуе партыйная кан'юнктура. Вось красамоўны прыклад. «Выдатны савецкі дзяржаўны і партыйны дзеяч, адзін з кіраўнікоў барацьбы за Савецкую ўладу на Беларусі» таварыш Кнорын пісаў: «Мы считали, что белорусы не являются нацией и что те особенности, которые их отделяют от остальных русских, должны быть изжиты». А ў 1967 годзе яго імем названа вуліца ў Мінску. Імем Сяргеева Фёдара Андрэевіча, былога сакратара Маскоўскага РКП(б), названы вуліца, два завулкі, тры праезды. Усё гэта інакш, як здзекам з беларусаў, не назавеш.

Гэты прыклад хутчэй правіла, чым выключэнне. Зірнеш на карту Мінска і то злуешся, то здзіўляешся. Што за назвы, што за імёны? Большасць іх наогул аніякіх адносін да Беларусі не маюць.

Дзеля прыкладу можна глянуць, як называюцца вуліцы Заводскага раёна Мінска. Агульная колькасць найменняў — 164. З іх вуліц — 93, завулкаў — 50, праездаў — 17, да тупікі, ёсць пляц і праспект. З 164 назваў 37 аднайменных (напрыклад, вуліца Убарэвіча, праезд Убарэвіча і г. д.). Ёсць назвы, якія паўтараюцца тройчы (напрыклад, вуліца Чалюскінцаў і два завулкі Чалюскінцаў). Такіх выпадкаў у Заводскім раёне трынаццаць. Дзве назвы паўтараюцца чатыры разы. Гэта, напрыклад, тры Зарэчныя завулкі і Зарэчны тупік.

Пра вуліцы, якія носяць прозвішчы герояў Вялікай Айчыннай вайны, навукоўцаў, мастакоў, партыйных і грамадскіх дзеячаў скажу асобна.

12 вуліц названы ў памяць палеглых у вайне, 11 — носяць імёны навукоўцаў (аднак сярод іх ніводнага беларуса!). Шмат вуліц названы імёнамі рускіх мастакоў: Шышкіна — дзве (!), Айвазоўскага — дзве (!), Фядотава — тры (!), Грэкава — тры (!), Сурыкава — тры (!). Ажно чатыры найменні прысвечаны Васняцову: вуліца, два завулкі два праезд. А якому Васняцову? Савецкі энцыклапедычны слоўнік кажа пра трох вядомых мастакоў з гэтым прозвішчам. Ніводная шыльда на доме не дасць вам адказ, чыё імя гэтак шануюць у беларускай сталіцы. Калі кагосьці адназ, дык ці не занадта? А калі ўсіх, дык назвы паўтараюцца чатыры разы, а Васняцовых усяго тры. Мабыць, на пытанне мы зможам адказаць тады, калі зразумеем, чаму вуліца Ульянаўская перакрыжоўваецца з вуліцаю Леніна, перпендыкулярнай да Ленінскага праспекта. І ўсё гэта знаходзіцца ў Ленінскім раёне. Пяць вуліц названы імёнамі партыйных і дзяржаўных дзеячаў. Сярод іх адзін беларус — Зміцер Жылуновіч. Я яшчэ магу зразумець тое, чаму вуліца ў Мінску носіць імя Тухачэўскага, але чым сябе ўзвысіў у нас маршал бранятанкавых войскаў Ротмістраў — не ведаю. Можа тым, што ўдзельнічаў у вынішчэнні эсэраў у часе паўстання ў Кранштаце 1921 года?

Імёнамі пісьменнікаў Куляшова, Райніса і Бачылы названы тры вуліцы. І гэта зразумела. Але чым вытлумачыць, што ў Мінску ёсць вуліцы Пажарскага, Балотнікава, Ушакова? З апошнім нейкак можна звязаць гісторыю беларусаў, а якое дачыненне да нас маюць астатнія? Балотнікаў узначальваў бунт сялян супраць прыгону. Нічога благога ў гэтым няма, але прычым тут Мінск? Калі ўжо трэба адзначыць вызваленчую барацьбу, дык чаму б не зрабіць гэта на прыкладзе Беларусі? Не менш загадкава з'яўленне вуліцы Пажарскага. Для Маскоўшчыны ён выдатны дзеяч, а для нас? Чамусьці пакуль ніхто не дадумаўся назваць імем Астрожскага, Хадкевіча ці Сапегі вуліцы ў Маскве. Дарэчы, іх і ў нас няма!

Зараз колькі слоў пра іншае насленнё: пра Падшыпнікавыя праезды, Энергетычныя завулкі, Радыяльныя вуліцы. Хто з чытачоў адкажа мне, навошта патрэбны тры Дзіцячыя завулкі? Можа для таго, каб звесці сюды ўсіх дзяцей Заводскага раёна, а калі выгадуюцца, перапраўіць на Юнацкую вуліцу. Для тых жа, каму не хопіць месца, прадугледжаны два Юнацкія завулкі.

З усіх найменняў вуліц раёна да Беларусі маюць дачыненне 18: Старобінская, Нясвіжская, Свіслацкая, Чырвонаслабадская, Даўгабродская, Карзюкі, Чыжоўская, Шабаны і іншыя.

Варта было б нам усім падумаць пра тое, каб як хутчэй навесці парадак з назвамі вуліц нашых гарадоў. Спасылкі недаверлівых апанентаў, што нібыта перайменаванне вуліц каштуе вялікіх грошай, наўрад можна браць на веру. У Ніжнім Ноўгарадзе па просьбе мясцовага аддзялення Фонда культуры незалежная экспертыза правяла падлікі страт, звязаных з магчымым перайменаваннем горада. Атрыманая лічба была ў 100 (!) разоў меншая за тую, што прагучала на сесіі гарадскога савета.

Уладзіслаў ВЯРОЎКІН,
Сябра Рэспубліканскай Рады ТБМ імя Францішка Скарыны, студэнт гістфака БДУ.

Адказ на крыжаванку, змешчаную ў № 26

Па гарызанталі: 5. Пейзаж, 6. «Крывіч». 9. «Мужык». 10. Будны. 11. Цікоцкі. 14. Сівіцкая. 16. Гласарый. 21. «Рэй». 22. «Карнікі». 24. «Рум». 25. Ез. 27. Рэрых. 28. Камін. 29. Сажань. 30. Пічэта.

Па вертыкалі: 1. Бечык. 2. Карціна. 3. Артыкул. 4. Цівун. 7. Буквіца. 8. Інтрыга. 12. Цвірка. 13. Стырно. 15. «Яшчур». 16. Ганак. 17. Рэфрэн. 18. Айкумена. 19. Радзівіл. 20. Лірнік. 23. Быхаў. 26. Канты.

Радзе ТБМ Савецкага раёна г. Мінска ахвяравалі:

Барысаўская швейная фабрыка — 2 тысячы рублёў
Мінскае ВА імя Леніна — 5 тысяч рублёў
Мінскі мастацка-вытворчы камбінат — 1 тысячу рублёў.
Савецкая раённая Рада шчыра дзячыць сваім ахвяравальнікам.

РЭДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

Рэдактар Эрнэст Ялугін
Сябры калегіі: Янка Брыль, Анатоль Бутэвіч, Ніл Гілевіч, Уладзімір Дамашэвіч, Алесь Камароўскі, Анатоль Клышка, Алег Куліцкі, Уладзімір Ламека (нам. рэдактара), Уладзімір Содаль, Алесь Траяноўскі, Генадзь Тумаш, Яўген Цумараў, Генадзь Цыхун, Міхась Шавыркін.
Адказны сакратар Анатоль Сілянкоў.

Наш адрас: 220005, г. Мінск, вул. Румянцава, 13.
Тэлефон рэдакцыі: 33-17-83.

Аўтары надрукаваных матэрыялаў адказваюць за дакладнасць фактаў і іншых звестак. Пункт гледжання аўтара неабавязкова можа адпавядаць меркаванню рэдакцыі.

Рукапісы рэдакцыя не рэцэнзуе і назад не вяртае.

МВПА імя Якуба Коласа.
Мінская паліграфічная фабрыка «Чырвоная Зорка».
Індэкс 74975.
Наклад 5.034 паасобнікі. Заказ 2456.